

УДК: 368.911.7(497.11)

CERIF: S 137

ТИП РАДА: ПРЕГЛЕДНИ НАУЧНИ РАД

DOI: 10.5937/PiP2103268C

др **Владимир ЧОЛОВИЋ***
професор, научни саветник на Институту за упоредно право,
Србија

ОСНОВНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ ТОНТИНЕ ОСИГУРАЊА

Сажетак

Тонтинске осигурање везујемо пре свега за животно осигурање. Ова врста осигурања представља и једну врсту узајамног осигурања. Ипак, тонтинске осигурање морамо посматрати посебно, имајући у виду његов настапак и циљ. Тонтинске осигурање је настало у XVII веку, а развијано је, пре свега, у Енглеској и САД, све до почетка XX века, када је постало забрањено. Тонтинске осигурање је у раној фази у себи садржало елементе пружног ренитног осигурања, пружног животног осигурања и лутрије. Данас, тонтинске осигурање представља једну врсту фонда, у оквиру које се осигураници, односно чланови договарају да ће заједнички капитализовати своје доприносе и да ће имовину фонда поделити између оних осигураника који доживе одређену старост, као и између наследника умрлих осигураника. Тонтинске осигурање регулише и Закон о осигурању Републике Србије. У раду се посвећује пажња и одредбама права ЕУ у овој области.

Кључне речи: Тонтинске. – Животно осигурање. – Узајамно осигурање. – Осигураник. – Фонд.

---

* Електронска адреса аутора: v.colovic@iur.rs.

I Увод

Један облик осигурања који је регулисан у нашем законодавству захтева посебну анализу, с обзиром на то да у пракси наше земље оно није присутно и да се поставља питање да ли се уопште ради о осигурању, или о институту који садржи неке елементе ове делатности. У питању је тонтине осигурање које везујемо, пре свега, за животно осигурање, а које је имало своје значајно место у европским државама од половине XVII века, па до почетка XX, када је у неким земљама забрањено, као нпр. у САД. С обзиром на начин оснивања и функционисања, тонтине осигурање представља и једну врсту узајамног осигурања. Оно се, на тај начин, дефинише и у актима ЕУ, чему ћемо посветити посебну пажњу.

Као што смо рекли, у Србији се регулише тонтине осигурање. Наиме, Закон о осигурању Републике Србије предвиђа постојање овог института, и то само у једној одредби.¹ ЗОС дефинише тонтине осигурање као осигурање у коме се осигураници договарају да ће заједнички капитализовати, односно финансирати своје доприносе које улажу у фонд и да ће тако капитализовану имовину поделити између оних осигураника који доживе одређену старост, као и између наследника умрлих осигураника.² Ни у једној другој одредби се ЗОС не бави овом врстом осигурања. Ако погледамо дефиницију, морамо, на првом месту, рећи да се ради о посебној врсти узајамног осигурања, али и да се ради о једној врсти инвестиционог фонда. Ми ћемо посветити пажњу животним осигурањима са инвестиционим карактером, како бисмо упоредили ова осигурања са тонтине. Иначе, сама одредба ЗОС је таква да њени делови захтевају посебна објашњења. Прво што треба истаћи, односи се на врсту осигурања. ЗОС није дефинисао да се ради о животном осигурању за које је везано тонтине осигурање. Самим тим, ако пажљиво погледамо одредбу ЗОС, можемо закључити да се о тонтине осигурању може говорити и код других врста осигурања, управо из разлога што се ради о фонду.

Тонтине осигурање је животно осигурање које функционише, једним делом, као узајамно осигурање, али у себи садржи елементе и рентног, као и пензијског осигурања. Зато се и поставља питање: шта је тонтине? Да ли је оно посебан институт који има карактеристике свих поменутих врста осигурања? Но, тонтине функционише и применом посебних правила која су везана за овај институт. То се, нарочито, односи на исплату акумулираних износа, односно на круг лица – чланова тонтине, којима се исплаћује тај износ.

---

1 Закон о осигурању Републике Србије – ЗОС, *Службени гласник РС*, бр. 139/2014 и 44/2021.

2 ЗОС, чл. 8 тач. 6.

Да би могли успешно да одговоримо на питање шта је тонтине осигурање, морамо претходно одговорити на следећа питања: да ли ово осигурање представља узајамно осигурање; да ли је ово осигурање повезано са инвестиционим улагањима, односно да ли доприноси или чланарина коју уплаћују чланови удружења морају бити инвестирани у одређене делатности, како би се исплатила сума осигурања; ко су корисници осигурања којима се исплаћује сума након смрти члана удружења.

II Развој тонтине осигурања

Назив тонтине потиче од презимена Лоренца Тонтинија, који је још 1652. године предложио тонтине као једну врсту начина опоравка финансија у Француској.³ Тонтине се, осим у Француској, појавио и у другим земљама. Наиме, у Енглеској је 1774. године донесен Закон о опкладама који је дефинисао разлику између уговора о осигурању живота и игара на срећу, односно тзв. „паразитских“ послова који су имали за предмет нечији живот. Тиме су, овим Законом, дефинисани као дозвољени само уговори о осигурању живота. Са друге стране, тонтине послови су били дозвољени. Тонтине су замишљени као посебна удружења која имају одређени рок трајања (од 15 година, најчешће), која су оснивана ради имовинске заштите њихових чланова. Чланови су имали обавезу да уплаћују доприносе, односно чланарину која би се акумулирала након одређеног периода и затим исплаћивала након престанка постојања удружења, тј. након протекла рока за који је удружење основано.⁴ Основна сличност са осигурањем живота је у томе што се код тонтине исплаћује стваран капитал, настао уплатом доприноса. Мора се рећи да тада тонтине послови нису били засновани на правилима осигурања која се тичу технике спровођења ове делатности, као ни на правилима везаним за таблицу смртности која се примењују код осигурања живота, нити на закону вероватноће. Ови послови су се заснивали на чистом случају. Циљ тонтине послова није био покривање ризика, већ исплата одређеног новчаног износа када се за то стекну услови.⁵

Неки аутори су мишљења да су тонтине послови представљали мешавину групне ренте, групног животног осигурања и лутрије. Иначе, у XVII и XVIII веку ови послови су играли важну улогу у прикупљању

3 Marijan Ćurković, „Što su ‘Tontine’ i kako su ušle u hrvatski Zakon o osiguranju“, до-ступно на адреси: <https://www.osiguranje.hr/ClanakDetalji.aspx?21024>, 22. 7. 2021.

4 Јасна Пак, *Право осигурања*, Београд, 2011, 7.

5 *Ibid.*

средстава за финансирање јавних добара.⁶ Већ у XIX веку се тонтине напуштају у Европи. Но, у САД се тонтине прилагођавају условима тржишта животног осигурања. Ова врста осигурања је уведена 1868. године од стране *Equitable Life Assurance Society of the U.S.* Премија, која је наплаћивана за тонтине осигурање, служила је у две различите сврхе: за обезбеђивање стандардних погодности животног осигурања и за стварање индивидуалних инвестиционих фондова. Осигураници код тонтине, по овом моделу, одлагали су исплату дивиденде од средстава која су удружена и уложена од стране осигураваача у име осигураника за одређени временски период. На крају тог периода, средства уложена у фонд заједно са зарадом од улагања (која се може исплатити на рате – као доживотна рента, или одједном у готовини) сразмерно се деле међу преживелим осигураницима, односно члановима тонтине. Корисници осигурања, односно лица која имају право на исплату средстава из фонда, ако осигураник умре пре краја периода који је дефинисан, имају право на стандардне бенефиције, али не и на новац из тонтине фонда.⁷

Концепцијски, тонтине осигурање је имало неколико предности у односу на стандардно животно осигурање. То се односи на чињеницу да су осигураници могли да створе пензиони фонд, осим што су, истовремено, закључивали и животно осигурање. Преживели чланови су могли да добију висок износ средстава ако се нпр. догоди да велики број чланова умре или дође до прекида чланства, односно осигурања. Тонтине је у САД обезбеђивало прилику за младе људе да уштеде довољно средстава за пензију, са малим ризиком улагања, као и високим каматама. Исто тако, средства из инвестиционог фонда су била доступна на рате. Ипак, почетком XX века, тачније 1906. године, због корупције у осигуравајућим друштвима, дошло је до забране тонтине осигурања.⁸ Међутим, одређене облике тонтине осигурања срећемо и данас, иако је овај институт још увек у неким земљама забрањен.

III Основне карактеристике тонтине послова (осигурања)

Пословање осигуравајућих друштава често зависи од финансијских и регулаторних услова у једној држави. Традиционални производи, као што су пензијско, здравствено, осигурање за дугорочну негу и други, често дају минималне гаранције за повраћај уложене премије. Тренутно

6 Andreas Lange, John A. List, Michael K. Price, „A fundraising mechanism inspired by historical tontines: Theory and experimental evidence“, *Journal of Public Economics*, Nr. 9/2007, 1750.

7 *Ibid.*, 1753–1754.

8 *Ibid.*

финансијско окружење, у коме су присутне ниске камате, показује велики ризик за солвентност осигуравача. Улагање већих сума у профитабилне инвестиције, као што су нпр. акције, ограничено је због већег ризика и ограничене способности покривања гаранција. Мора се рећи да су пружаоци пензијских производа осигурања изложени дуговечности чланова фонда, односно купаца тих производа.

У ЕУ, као и у другим деловима света, регулаторни услови за пружаоце приватних пензијских производа осигурања значајно се мењају увођењем регулаторне солвентности која је заснована на ризику. Тржишно одређивање вредности улагања, као и вредновање техничких резерви, откривају високе ризике традиционалних производа животног и здравственог осигурања, што може изазвати озбиљну финансијску неравнотежу за осигураваче који продају производе животног осигурања. Управљање овим ризицима захтева значајну подршку, која се може наћи у сопственом капиталу. Исто тако, потребне су и шире активности управљања ризицима, као што је нпр. реосигурање. Управљање ризиком, на тај начин, мора бити финансирано повећаним премијама осигурања, што може учинити планирање пензија неатрактивним.⁹

Поставља се питање да ли тонтине могу да реше наведене проблеме. Тонтине пружа структуру исплате која је заснована на морталитету. Тонтине има велику предност у једноставности управљања и ниским трошковима. Традиционални производи осигурања носе са собом велика административна и сигурносна оптерећења, док се тонтине може понудити уз ниске додатне трошкове.¹⁰

Међутим, тонтине је као производ пензијског осигурања тражен, пре свега, код релативно богатих људи. Ако се претпоставе пресечне стопе морталитета, у појединим земљама западне Европе постоји позитивна потражња за тонтином код људи који имају у просеку 62 године и годишњи приход од 600.000 евра. За мање богате људе, оптимална је употреба традиционалних ануитета, односно уплате премија. Додатни приход који тонтине остварује у каснијим годинама не може надокнадити губитак користи у првим годинама након пензионисања.¹¹

Основна идеја тонтине је удруживање људи у тонтине уз узимање у обзир ризика од смртности. Чланови тонтине добијају право на доживотну годишњу пензију која се временом повећава, с обзиром на смањење броја чланова услед смрти. Износ се распоређује на преживе-

9 Jan-Hendrik Weinert, Helmut Gründl, „The modern tontine: An innovative instrument for longevity risk management in an aging society“, *European Actuarial Journal*, Nr. 5/2021, 50–51.

10 *Ibid.*, 51.

11 *Ibid.*, 52.

ли број корисника. Нови чланови се могу придружити тонтину у било којим годинама, уз преузимање положаја умрлих чланова. Тонтине се не може напуштати, што значи да је у питању доживотно чланство. Наведене карактеристике су и најважније за разумевање тонтине.

Очекивана плаћања тонтине зависе од појединачног удела у тонтину и од индивидуалне вероватноће преживљавања. Ако члан умре – губи цео улог, а ако преживи – прима улоге других умрлих чланова. По правилу, очекивани добици или губици би требало да буду једнаки у сваком периоду. Пошто се вероватноћа преживљавања смањује са годинама, а уплате се плаћају само ако неко преживи, смањује се и вероватноћа примања тонтинских уплата.

Морталитет је кључни фактор за одређивање структуре користи тонтине. На пример, мушкарац рођен 1981. године има очекивани животни век од 73 године, док мушкарац рођен 2020. има продужени животни век од 81 годину. Зато је веома важно моделирати и прогнозировать развој mortalитета и демографске структуре тонтинских чланова.¹²

Код традиционалног рентног осигурања се ризик дуговечности преноси са осигураника на осигуравача; код тонтине ризик деле чланови, што значи да ће доћи до нижих новчаних давања од очекиваних. Зато није увек важна подршка од стране акцијског капитала, што значи да се тонтине може понудити и без оптерећења које производи ризик. Међутим, тонтине има недостатак зато што су појединачни улози, као и време смрти чланова тонтине насумични, и износ и време плаћања тонтине су неизвесни.

Чланови тонтине међусобно носе, удружују и деле укупни ризик, што значи да давалац понуде (осигуравач) нема то оптерећење. Самим тим, тонтине се може понудити и по нижој цени, односно премији (улогу) у односу на традиционалне производе животног осигурања. Тонтине ствара бенефиције које повећавају старост и зато је у стању да покрије све веће новчане потребе у каснијим годинама.¹³

Тонтине је намењен просечним појединцима који желе приватну старосну заштиту и могао би да се пореди са шемама осигурања за дугорочну негу. Но, за разлику од поменуте врсте осигурања, код тонтине се дозвољава шира употреба средстава, као што је нпр. одржавање повећаног животног стандарда или пружање веома високог нивоа здравствених услуга у односу на стандарде. Могуће је и учешће на берзи, управо због карактера ове врсте производа.

До сада су се тонтине послови сматрале као алтернатива или историјски претходник традиционалног пензијског осигурања. Сматра-

---

12 *Ibid.*, 53.

13 *Ibid.*, 54.

ло се да су тонтине инфериорни у односу на класични пензијски систем, с обзиром на то да се у том систему гарантују мање променљиве исплате за једнако очекивани принос средстава. Поставља се питање да ли тонтине можемо посматрати као допуну традиционалним пензијским производима осигурања или не.¹⁴

IV Регулисање тонтине осигурања у праву ЕУ

Право ЕУ је, морамо рећи, вратило у живот тонтине послове, односно тонтине осигурање. Према Директиви о животном осигурању, тонтине се дефинише као уговор о колективно ороченом улогу на штедњу, а чланови удружења и након истека уговореног рока врше између преживелих чланова и наследника умрлих чланова удружења поделу средстава која су прикупљена, а која су увећана за камате, али су умањена за настале трошкове.¹⁵ Иначе, Директива је донета како би се објединиле све Директиве које регулишу животну осигурање. Раније је била донета Прва Директива о координацији закона, прописа и административних одредаба у вези са преузимањем и обављањем послова директног животног осигурања, која је такође регулисала тонтине.¹⁶ Између осталог, Директива 2002/83 предвиђа повећање минималног износа гарантног фонда на 3 милиона евра за оснивање и функционисање осигуравајућег друштва. Што се тиче тонтине, Директива 2002/83 јасно дефинише да су тонтине део делатности осигуравајућих друштава. Овај акт, пре свега, јасно дефинише шта се подразумева под овим институтом, али регулише и друга питања која су везана за функционисање тонтине. То се, на првом месту, односи на границу солвентности. Наиме, битно је да осигуравајућа друштва планирају и допунске резерве уз техничке и математичке резерве, и то у износу који је довољан за испуњење обавеза. На тај начин се дефинише граница солвентности, што се постиже поседовањем средстава која нису оптерећена неким будућим обавезама. Ова средства садрже и заштитни елемент, што је битно и за осигураника и за уговарача осигурања. Граница солвентности треба да се веже како за укупне обавезе осигуравајућег друштва, тако и за врсту

14 *Ibid.*

15 Директива о животном осигурању (*Directive 2002/83/EC of the European Parliament and of the Council of 5 November 2002 concerning life assurance*, OJ L 345, 19. 12. 2002; даље у фуснотама: Директива 2002/83), чл. 2 ст. 2 тач. а.

16 Прва Директива о координацији закона, прописа и административних одредаба у вези са преузимањем и обављањем послова директног животног осигурања (*First Council Directive 79/267/EEC of 5 March 1979 on the coordination of laws, regulations and administrative provisions relating to the taking up and pursuit of the business of direct life assurance*, OJ L 63, 13. 3. 1979).

и величину ризика који се осигурава. Значи, граница солвентности зависи од тога да ли су ризици везани за улагање средстава, смртност или само за управљање. У сваком случају, граница солвентности треба бити одређена с обзиром на математичке резерве и ризични капитал који се преузима, затим на уплаћене премије и доприносе, односно само резерве или имовину тонтине.¹⁷

Граница солвентности се посебно одређује за сваку врсту осигурања. Када су у питању тонтине, граница солвентности износи 1% имовине.¹⁸ Директива 2002/83 одређује и шта представља гарантни капитал, који не може бити, како смо рекли, мањи од 3 милиона евра, а који се одређује у висини једне трећине од износа границе солвентности. Али, свака држава чланица може да дефинише смањење гарантног капитала за $\frac{1}{4}$ кад су у питању друштва за узајамно осигурање, затим друштва која делују по начелу узајамности, као и тонтине.¹⁹ У Прилогу IV Директиве 2002/83, у одељку који ближе дефинише гарантни капитал, одређује се да овај капитал, када су у питању тонтине, може бити снижен на 600.000 евра. Међутим, предвиђа се и постепено повећање износа гарантног капитала на тај начин што се може утврдити минимални гарантни капитал од 100.000 евра који ће се постепено повећавати до наведеног износа од 600.000 евра, на тај начин што ће се вршити sukcesивне уплате од по 100.000 евра сваки пут кад се доприноси повећају за 500.000 евра.²⁰ Чињеница да се ради о узајамном осигурању код којег је теже обезбедити средства за функционисање, захтева и наведено смањење гарантног капитала. Код тонтине је слична ситуација, иако овај институт не можемо да посматрамо само као узајамно осигурање.

V Тонтине као узајамно осигурање

С обзиром на то да из дефиниције тонтине осигурања која је наведена, како у Директиви 2002/83, тако и у ЗОС, произлази да се ради и о једној врсти узајамног осигурања, рећи ћемо да се у ЗОС посебно регулише оснивање и рад друштва за узајамно осигурање и у тим одредбама одређује да друштво за узајамно осигурање које ће се бавити пословима осигурања живота може основати најмање 250 физичких лица. Међутим, у оквиру одредаба које регулишу друштво за узајамно осигурање, нема одредаба и о тонтине осигурању, односно о друштвима која се баве овим осигурањем.

---

17 Директива 2002/83, преамбула 39.

18 Директива 2002/83, чл. 28.

19 Директива 2002/83, чл. 29; Ј. Пак, 62.

20 Директива 2002/83, прилог IV, тач. 3 В (d) и С (b и c).

Друштво за узајамно осигурање се оснива ради задовољавања потреба његових чланова. Кад то кажемо, мислимо на покривање ризика, чијим испуњењем може настати штета у имовини чланова друштва. Средства друштва за узајамно осигурање прикупљају се од чланова уплатом доприноса, а не премија и она се акумулирају само за потребе накнаде штета и стварања резерви.²¹ Сва средства друштва припадају осигураницима и она им се, ако на крају пословне године остане вишак, могу вратити уколико друштво није претрпело губитке, када ти исти осигураници морају да уплате додатне износе.²²

Друштво за узајамно осигурање није ни друштво капитала ни друштво лица – оно је посебно. Елементе друштва лица можемо препознати у чињеницама да су чланови друштва и осигуравачи и осигураници, као и да је циљ постојања и пословања друштва подређен њима. Са друге стране, имајући у виду начин оснивања овог друштва, његов капитал подељен у фондове, органе управљања, као и његова обележја (фирма, седиште), онда морамо закључити да су, ипак, преовлађујући елементи друштва капитала, с обзиром на то да се већина одредаба ЗОС заједнички примењује – како на акционарско друштво, тако и на друштво за узајамно осигурање.²³

Постоји разлика између лица која оснивају друштво за узајамно осигурање и лица која представљају чланове, односно осигуранике тог друштва. Члан друштва за узајамно осигурање је осигураник који стиче то својство закључењем уговора о осигурању са друштвом. Члан друштва не одговара за обавезе друштва. Али, скупштина друштва за узајамно осигурање се састоји и од оснивача, и од чланова. Они управљају друштвом у складу са уложеним улозима и доприносима.²⁴ У зависности од начина покривања губитака друштва на крају пословне године, друштво за узајамно осигурање се може основати као друштво са ограниченим и као друштво са неограниченим доприносом.²⁵

Издвојили смо само неке од карактеристика друштва за узајамно осигурање које би могле бити дефинисане и код тонтине осигурања. Ако тонтине претпоставља удруживање капитала, односно уплату доприноса, онда би многе одредбе које регулишу друштво за узајамно осигурање могле да се примењују и код тонтине осигурања. То се, нарочито, односи

21 Предраг Шулетић, *Право осигурања*, Београд, 2005, 130.

22 *Ibid.*

23 П. Шулетић, 131; Владимир Чоловић, *Осигуравајућа друштва*, Институт за упоредно право, Београд, 2010, 72.

24 В. Чоловић, 70.

25 Драган Мркшић, Здравко Петровић, Катарина Иванчевић, *Право осигурања*, Нови Сад, 2006, 79.

на уплату доприноса, управљање фондовима, разлику између оснивача и чланова друштва, као и својину над уложеним средствима. Оно што је негативно у одредбама ЗОС, а тиче се друштва за узајамно осигурање, односи се на заједничку примену одредаба које су предвиђене код акционарских друштава за осигурање.

VI Тонтине и инвестиционо осигурање живота

Несумњиво је да су тонтине једна врста узајамног осигурања, али исто тако тонтине је и једна врста фонда. С обзиром на то да се чланарине, односно доприноси акумулирају, можемо их дефинисати и као инвестиционе фондове. Код животног осигурања се појављују производи осигурања који имају карактер инвестиционих фондова. Животна осигурања која су повезана са инвестицијама, а која такође називамо и *unit-linked* осигурањима, омогућавају осигураницима да учествују у бонусима који су остварени одређеним улагањима у одређене делатности, привредна друштва итд.²⁶ Код ових осигурања, погодности за осигураника су повезане са основним инвестиционим фондовима. Код ове врсте осигурања се јасно разликује елемент штедње и улагања од самог осигурања, односно од покривања ризика. Самим улагањем, односно уплатом одређеног износа, осигураници купују и пакет одређених инвестиционих јединица, којима је одређена вредност на тржишту. Но, овде је истакнут и елемент осигурања који се састоји у томе што се гарантује исплата номиналног износа који премашује вредност полисе корисницима осигурања, ако осигураник прерано умре. Овде се део премије користи за куповину инвестиционих јединица, а део за покриће ризика осигурања.²⁷ Иначе, код производа животних осигурања који у себи носе инвестициони карактер, разликујемо капиталне производе животних осигурања, као и класична инвестициона животна осигурања,²⁸ којима ћемо посветити пажњу обзиром да ова осигурања садрже и неке елементе које везујемо за тонтине.

Наиме, животна осигурања која имају инвестициони карактер имају двоструку функцију. Прва функција се односи на покриће ризика, а друга на инвестиционе услуге. Код прве функције најбитније је

26 Arjen van der Heide, „Making financial uncertainty count: Unit-linked insurance, investment and the individualisation of financial risk in British life insurance“, *Wiley Online Library* 2020, доступно на адреси: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/1468-4446.12783>, 11. 7. 2021, интернет извор без броја стране.

27 *Ibid.*

28 Ioannis Rokas, „Продаја инвестиционих полиса од стране банака и других продаваца – фокус на продају производа“, *Ревизија за право осигурања*, бр. 1/2011, 23.

одређивање одговарајуће премије, што зависи од осигураваача. Премија се одређује у јединицама, о чијој вредности одлучује осигураваач. Износ премије се инвестира. Поставља се питање – ко сноси ризик инвестирања? Тај ризик сноси осигураник све до тренутка док иступа као инвеститор и као осигураник. Значи, код ове врсте осигурања, осигураник премијом покрива ризик али и улаже, односно купује инвестиционе услуге. Међутим, одређени производи животних осигурања која имају инвестициони карактер не подразумевају никав пренос ризика, у односу на већину производа осигурања ове врсте. У ЕУ се не забрањује осигураваачима да продају производе ових врста осигурања, а да уопште не носе ризик, док, са друге стране, у појединим државама ЕУ осигураваачи имају обавезу да укључе и елемент покривања ризика. И у случајевима кад не постоји ризико елемент код ових осигурања, она се дефинишу као инвестициона. Чињеница да су осигураваачи издали полисе осигурања која се сматрају инвестиционим, довољна је да се она регулишу правилима у области осигурања. Надзор над закључивањем уговора ове врсте осигурања спроводи орган који је надлежан за спровођење надзора над осигурањем, а не комисија за тржиште капитала. Но, то доводи до проблема, јер не постоје одговарајућа правила за регулисање заштите осигураника који су закључили наведене уговоре о осигурању.²⁹ Код ових врста животних осигурања, најважније је на правилан начин изабрати одговарајућу форму улагања премије. Исто тако, једна од основних карактеристика ових осигурања односи се на улагање премије у уделе који су у својини осигуравајућег друштва. Осигураваач не може уложити премију без налога уговараача осигурања. Осигураваач врши сва управљачка и имовинска права по основу поседовања тог удела, без обзира на наведено улагање премије.³⁰ Самим тим, уговараач осигурања не може директно да учествује у управљању уделима инвестиционог фонда, али га може изабрати. Уговараач осигурања мора да буде информисан о структури фонда и управљању фондом једном годишње. Ипак, уговараачу осигурања се пружа могућност да утиче на висину добити коју ће остварити у моменту настанка осигураног случаја. Иначе, висина добити је везана за новчану вредност јединица инвестиционог фонда.³¹

Тонтине можемо посматрати као посао са инвестиционим карактером, што значи да неке елементе претходно анализираних производа животних осигурања налазимо и код тонтина. Пре свега, тонтине функ-

29 *Ibid.*

30 Наташа Петровић Томић, „Осигурање живота везано за инвестиционе фондове“, *Анали Правној факултету у Београду*, бр. 1/2013, 132.

31 *Ibid.*

ционише као фонд. Чланови тонтине капитализују своје доприносе, што значи да би се код ових послова морала примењивати правила која се односе на животна осигурања са инвестиционим карактером. Но, постоје и неке специфичности које налазимо само код тонтине, а које се, пре свега, односе на одлучивање о начину и врсти улагања доприноса и да је оно независно од било ког осигуравача, с обзиром на то да тонтине представља удружење осигураника који се договарају како ће повећавати уложене доприносе.

VII Место тонтине осигурања на тржишту осигурања

Тонтине је, као посао, променио неколико облика функционисања од настанка до данас, у периоду од 370 година. Данас тонтине везујемо за посебне модалитете животног осигурања које у себи садржи елементе рентног и пензијског осигурања. Навели смо да у Републици Србији тонтине осигурање не постоји у пракси. Слична је ситуација и у суседној Хрватској, чији Закон о осигурању на исти начин дефинише тонтине осигурање као и ЗОС.³² ЗОХ у члану 3 ставу 4 дефинише тонтине као врсту осигурања живота. ЗОХ је на основу одредаба напред наведених Директива ЕУ о осигурању живота регулисао тонтине у својим одредбама. У Хрватској се ниједан осигуравач не бави тонтине осигурањима, односно ниједан осигуравач не нуди такав производ осигурања. Велико је питање да ли ће у блиској будућности овај производ наћи своје место на тржишту осигурања.³³

Тонтине можемо једноставно дефинисати као облик групног животног осигурања у коме се сума осигурања, након смрти једног од чланова тонтине, односно чланова ове заједнице, исплаћује у корист чланова који су преживели. Тонтине је било популарно у 19. веку у Француској, Енглеској и САД. Данас је тонтине забрањено у Енглеској и Француској, као и у Италији. Један од разлога је опасност која се састоји у томе да чланови тонтине заједнице усмрте друге чланове како би повећали свој удео у фонду.³⁴

У Француској осигурање тонтине представља посебан облик друштва за узајамно осигурање. Оно мора, у свом називу, да носи ознаку да се ради о друштву у облику тонтине, односно да се бави овом врстом осигурања. У Француској су тонтине и облик заједничке својине.

---

32 Zakon o osiguranju Republike Hrvatske – ZOH, *Narodne novine*, br. 30/15, 112/18, 63/20 и 133/20.

33 Marijan Ćurković, „Što je tontine osiguranje“, доступно на адреси: <https://www.osiguranje.hr/ClanakDetalji.aspx?9894>, 23. 7. 2021.

34 Vedrana Basta, *Analiza tržišnih struktura na tržištu životnog i dobrovoljnog zdravstvenog osiguranja*, završni rad, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2017, 10.

Овај институт се користи за мала предузећа и непокретности. Средства се ограничавају на малу групу. Постоји и облик тонтине код којег један партнер добије пуно власништво над имовином у случају смрти оног другог. Ако брачни пар поседује имовину у тонтину, преживели супружник постаје стопроцентни власник. У овом случају, деца не могу поднети захтев за расподелом имовине, а не може се наплатити ни порез на наслеђе од стране државе. Наведено се може примењивати и код ванбрачних партнера.³⁵

Чињеница да неки пензиони системи у САД сада користе удруживање породичних прихода како би се повећали пензијски приходи, говори да тонтине може да буде опција. Удруживање прихода преживелих чланова повећава принос у пензијским фондовима. Тонтине не мора да буде главно решење у пензијском систему, али узимање у обзир неких његових елемената може да буде корисно као део шире стратегије, посебно за оне који немају други начин којим би заштитили брачног друга. Тонтине нуди атрактивну алтернативу у односу на класични пензиони систем или класичне фондове у овој области.³⁶

Тонтине се може посматрати и као инвестициона шема кроз коју чланови извлаче дефинисани облик профита или користи док су живи, али вредност сваког удела припада другим учесницима, а не наследницима самих чланова након њихове смрти. Тонтине се доводе до краја постојања расподелом имовине тонтине преживелим члановима када се испуни услов везан за тачно одређени број. Ради се о малом броју.³⁷

*

* *

Код животног осигурања постоји проблем са премијама које су високе. Разлог томе је што осигуравач сноси ризик дужег просечног живота осигураника. Са друге стране, тонтине осигурање је јефтиније, с обзиром на начин функционисања, али ризик се код тонтине пребацује на осигураника.³⁸ Морамо рећи да је код тонтине мањи износ доприноса који се улаже у фонд у односу на премију.³⁹

35 Kent McKeever, „A Short History of Tontines“, *Fordham Journal of Corporate & Financial Law*, Nr. 2/2009, 515.

36 J. Mark Iwry, Claire Haldeman, William G. Gale, David C. John, „Retirement Tontines: Using a Classical Finance Mechanism as an Alternative Source of Retirement Income“, October 2020, доступно на адреси: <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2020/10/Retirement-Security-Project-Tontines-Oct-2020.pdf>, 15. 8. 2021, 27.

37 K. McKeever, 491.

38 Gal Wettstein, „Could ‘Tontines’ expand the market for longevity insurance?“, *Center for Retirement Research at Boston College*, Issue in Brief, April 2018, Nr. 18–7, 1.

39 G. Wettstein, 3.

VIII Закључак

На првом месту, морамо рећи да тонтине осигурање представља посебан облик животног осигурања, које у себи носи елементе рентног, па и пензијског осигурања. Основни елементи које данашње тонтине осигурање садржи су: уплата доприноса (премија); заједничка капитализација уплаћених доприноса – подела капитализоване имовине између оних осигураника који доживе одређену старост, односно између наследника умрлих осигураника. ЗОС регулише тонтине на неадекватан начин, што доводи до недоумице која се односи на намеру законодавца када је у питању овај институт. Да би један институт могао бити регулисан у законодавству једне државе, потребно је извршити анализу која би дала одговор на питање да ли би он нашао своје место и у пракси. Управо је то случај код тонтине, који се само помиње у ЗОС. Морамо рећи да ни друштва за узајамно осигурање нису нашла своје место у пракси наше земље. Проблем је, управо, у начину регулисања, као и у дефинисању статуса ових друштава. Ако бисмо прихватили да је тонтине узајамно осигурање, онда би морали да поставимо питање због чега овај институт није регулисан у одељку који се односи на друштва за узајамно осигурање. То су само нека од питања која треба поставити законодавцу у нашој земљи.

Директива 2002/83, пре свега, дефинише тонтине као узајамно осигурање. У својим одредбама, овај акт ЕУ предвиђа и једну врсту олакшице код оснивања тонтине. Наиме, код оснивања тонтине може се предвидети и нижи износ гарантног фонда. Исто правило важи и за друштва за узајамно осигурање. Иначе, Директива 2002/83, као и ранија Директива 79/267, преузеле су овај институт из француског права, с обзиром на то да је ова врста посла имала своје значајно место у француској пракси. Практично, регулисањем тонтине у одредбама Директива ЕУ, дата је могућност да осигуравачи нуде на тржишту и ову врсту осигурања. Чињеница да се у Директиви 2002/83 друштво за узајамно осигурање и тонтине другачије регулишу у односу на остала друштва која се баве животним осигурањем, говори о томе да узајамно осигурање мора да добије своје место на тржишту осигурања. Иста је ситуација и са тонтином. Ако и код једног и код другог субјекта имамо улагање доприноса или премија у фонд, као и да сами чланови тог фонда носе ризик, онда би и износи потребни за оснивање морали да буду нижи.

Ипак, још увек се тонтине осигурање ретко појављује и у најразвијенијим земљама. У сваком случају, осигуравачи ће морати више да

се посвете осигурањима живота, с обзиром на то да је стагнација код ове врсте осигурања приметна, имајући у виду износ премија који се уплаћује код ове врсте осигурања. Осигуравачи ће морати да обогате палету производа осигурања живота оним производима који до сада нису били на тржишту. Тонтине осигурање би могло да буде један од тих производа, али уз неопходне модификације које би учиниле ову врсту осигурања интересантном за већи број осигураника.

Коришћена литература

- Basta Vedrana, *Analiza tržišnih struktura na tržištu životnog i dobrovoljnog zdravstvenog osiguranja*, završni rad, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2017.
- van der Heide Arjen, „Making financial uncertainty count: Unit-linked insurance, investment and the individualisation of financial risk in British life insurance“, *Wiley Online Library* 2020, доступно на адреси: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/1468-4446.12783>, 11. 7. 2021.
- Iwry J. Mark, Haldeman Claire, Gale William G., John David C., „Retirement Tontines: Using a Classical Finance Mechanism as an Alternative Source of Retirement Income“, October 2020, доступно на адреси: <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2020/10/Retirement-Security-Project-Tontines-Oct-2020.pdf>, 15. 8. 2021.
- Lange Andreas, List John A., Price Michael K., „A fundraising mechanism inspired by historical tontines: Theory and experimental evidence“, *Journal of Public Economics*, Nr. 9/2007.
- Мркишић Драган, Петровић Здравко, Иванчевић Катарина, *Право осигурања*, Нови Сад, 2006. (Mrkšić Dragan, Petrović Zdravko, Ivančević Katarina, *Pravo osiguranja*, Novi Sad, 2006)
- McKeever Kent, „A Short History of Tontines“, *Fordham Journal of Corporate & Financial Law*, Nr. 2/2009.
- Пак Јасна, *Право осигурања*, Београд, 2011. (Pak Jasna, *Pravo osiguranja*, Beograd, 2011)
- Петровић Томић Наташа, „Осигурање живота везано за инвестиционе фондове“, *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 1/2013. (Petrović Tomić Nataša, „Osiguranje života vezano za investicione fondove“, *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu*, br. 1/2013)
- Rokas Ioannis, „Продаја инвестиционих полиса од стране банака и других продаваца – фокус на продају производа“, *Ревуја за право осигурања*, бр. 1/2011. (Rokas Ioannis, „Prodaja investicionih polisa

- od strane banaka i drugih prodavaca – fokus na prodaju proizvoda“, *Revija za pravo osiguranja*, br. 1/2011)
- Ćurković Marijan, „Što je tontine osiguranje“, доступно на адреси: <https://www.osiguranje.hr/ClanakDetalji.aspx?9894>, 23. 7. 2021.
- Ćurković Marijan, „Što su ‘Tontine’ i kako su ušle u hrvatski Zakon o osiguranju“, доступно на адреси: <https://www.osiguranje.hr/ClanakDetalji.aspx?21024>, 22. 7. 2021.
- Чоловић Владимир, *Осигуравајућа друштва*, Институт за упоредно право, Београд, 2010. (Čolović Vladimir, *Osiguravajuća društva*, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2010)
- Шулејић Предраг, *Право осигурања*, Београд, 2005. (Šulejić Predrag, *Pravo osiguranja*, Beograd, 2005)
- Weinert Jan-Hendrik, Gründl Helmut, „The modern tontine: An innovative instrument for longevity risk management in an aging society“, *European Actuarial Journal*, Nr. 5/2021.
- Wettstein Gal, „Could ‘Tontines’ expand the market for longevity insurance?“, *Center for Retirement Research at Boston College*, Issue in Brief, April 2018, Nr. 18–7.

Vladimir ČOLOVIĆ, PhD
Professor, Principal Research Fellow at the Institute of Comparative Law,
Serbia

BASIC CHARACTERISTICS OF TONTINE INSURANCE

Summary

Tontine insurance is tied to life insurance. This type of insurance is also a type of mutual insurance. However, we must look at tontines separately, having in mind its origin and goal. Tontine insurance originated in the 17th century and was developed in England and the United States, until the beginning of the 20th century, when it became banned. Tontine insurance at an early stage contained elements of group annuity insurance, group life insurance and lottery. Today, tontine insurance is a type of fund within which policyholders, i.e., members, agree to jointly capitalize, i.e., finance their contributions to the fund and to divide the capitalized assets between those policyholders who reach a certain age and the heirs of the deceased insured. The Act on Insurance of the Republic of Serbia also regulates tontine insurance. The author pays attention to the provisions of EU law in this area.

Key words: *Tontine. – Life Insurance. – Mutual Insurance. – Insured. – Fund.*

Датум пријема рада: 19. 8. 2021.

Датум прихватања рада: 3. 9. 2021.